

Beschouwing rond het misbruik in de kerk

Kristin Vanschoubroek

In de media krijgt het verhaal van misbruik binnen de kerk ruim aandacht. Mij treft de oppervlakkige en eenzijdige benadering van gans de problematiek. Vaak gaat het niet verder dan uiting geven aan de persoonlijke en collectieve frustratie, verontwaardiging, kwaadheid of pijn. Het lijkt stilaan een wansmakelijke en intrigerende soap te worden.

Intussen lijkt de hele samenleving één grote rechtbank geworden. Velen hebben een oordeel klaar en geven een tip aan kardinaal Godfried Danneels, aan priester Roger Vangheluwe, aan de bisschoppenconferentie, enz.; tips die dan nog vaak worden opgevolgd. Het ziet eruit als een spektakel met wisselende regisseurs.

Vanuit de kerk krijgen we nauwelijks spirituele duiding over hoe we met de gevoelens van kwaadheid en pijn kunnen omgaan en wat de diepere betekenis is. Het is duidelijk dat de kerk zelf het spoor bijster is en haar eigen wonden likt.

We kunnen de kwaadheid en de pijn verzachten door de kans te zien die dit gebeuren ons geeft. Wat er nu gebeurt, kan ons helpen om te groeien in liefde en mededogen. Het kan zorgen voor een stap voorwaarts in ons bewustwordingsproces, zowel persoonlijk als maatschappelijk.

Belangrijk is dat we nu de moed hebben om door de duisternis te gaan en die te verdragen. Blijkbaar is de tijd er rijp voor. Het rapport van de commissie Adriaenssens helpt ons de omvang en de ernst van het gebeuren te zien. Op menselijk niveau lijkt iedereen te verliezen: de slachtoffers moeten (opnieuw) door de pijn van het gebeuren, de daders worden ontmaskerd en aan de schandpaal gezet.

Maar we doen er goed aan ook de lichtkant van het gebeuren te zien. Het geeft hoop als we weten dat het toelaten van de duisternis de weg is naar het licht. Immers als we dat perspectief verliezen, kunnen wij en de samenleving ten prooi vallen aan cynisme en wanhoop.

Dat de slachtoffers spreken is een zeer goede zaak. Jarenlang hebben ze hun leed in het verborgene en soms zelfs in het onbewuste moeten dragen. Dat is zwaar, want wat in het verborgene wordt gedragen en het daglicht niet kan of mag zien, komt het zelfrespect niet ten goede. En wat naar het onbewuste werd verdrongen, zoekt langs andere kanten uitwegen. Zowel het gebrek aan zelfrespect als het verdringen naar het onbewuste kan opnieuw leed tot gevolg hebben. Ook die gevolgen voor hun persoonlijke levensgeschiedenis moeten de slachtoffers dragen. Het is heel belangrijk dat we hen steunen, want spreken is zwaar. Tegelijk is het de weg naar bevrijding en naar heling omdat de pijn dan volledig wordt gezien, gehoord en erkend.

Dat de daders worden ontmaskerd is ook een goede zaak. Het gaat hier om het blootleggen van macht die verkregen wordt door de functie, door het hiërarchisch systeem waarop het instituut kerk is gebouwd. De daders zijn als het ware het gezicht van de duistere kant van de structuur waardoor de kerk functioneert. Het blootleggen van de misbruiken zal verder moeten gaan dan 'de rotte appels' verwijderen, zoals sommigen suggereren. Wil de kerk

weer een kerk van mensen worden, dan zal ze haar eigen structuur fundamenteel moeten bevragen. Het is de vraag of ze dit zal doen.

Ook inhoudelijk krijgt de kerk klappen. Een kerk die vooral dogmatisch is en zegt wat anderen moeten doen, ook met betrekking tot seksualiteit, krijgt nu de boemerang in haar gezicht. Ook op dit vlak is de kerk aan vernieuwing toe.

De mystieke kant van de boodschap, de ervaring van geliefd te zijn wie je ook bent en wat je ook mispeuterd hebt, moet van onder het stof worden gehaald.

Ik denk dat de tijd rijp is dat de kerk beseft dat de 'dienaars' van de kerk geen enkel privilege hebben en dat ze net als andere burgers onderhevig zijn aan de burgerlijke wetten. Niemand moet worden beschermd. Burgers die een misdaad begaan, moeten voor de rechtbank verschijnen. Geestelijken ook. De sacrale wereld en de seculiere wereld zullen elkaar moeten ontmoeten en volgens dezelfde wetten moeten leven.

Als er geen bescherming meer is door de oversten, geeft dit een kans tot meer bewustzijn. Bescherming kan mensen klein en onmondig houden. Ze hoeven dan immers geen verantwoordelijkheid voor hun daden te dragen.

De daders komen, door het objectieve rapport van het misbruik door de commissie Adriaenssens, oog in oog te staan met hun wangedrag en de gevolgen ervan voor de slachtoffers. Dit kan niet anders dan een zeer pijnlijke confrontatie zijn. Ook zij hebben steun nodig. Steunen wil zeker niet zeggen 'goedpraten' of 'onderdak geven'. Het is niet omdat je een geestelijke bent dat je van een gunstiger statuut gebruik kan maken. Het wil wel zeggen dat er een liefdevol draagvlak moet zijn waarop daders de afschuwelijke gevolgen van hun daden kunnen plaatsen. Dit geldt voor alle mensen die een misdaad begingen.

Spiritueel kunnen we zeggen: het geloof in God als een liefdevolle aanwezigheid kan wie een zware misdaad beging redden. Want wat als dat er niet meer is? Hoe kan je dan zo'n misdaad met zulke zware gevolgen te boven komen?

Deze liefdevolle aanwezigheid kunnen wij mensen waarmaken. Is dat niet de betekenis van de incarnatie van God in de persoon Jezus? In deze tijd komen velen tot het besef dat wij allen dragers zijn van het Christusbewustzijn en dat het aan elk van ons is om de weg te gaan van onvoorwaardelijke liefde. We kunnen dit niet langer buiten ons plaatsen en overlaten aan 'God' of hoe je de essentie van het bestaan ook noemt.

Het is helend voor gans het gebeuren en voor de samenleving als er mensen zijn die deze weg willen gaan en liefdevol aanwezig kunnen zijn bij de slachtoffers en de daders, al is het in gedachten of in gebed. Mensen die de innerlijke dualiteiten in zichzelf hebben opgeheven en bewust zijn dat wij één grote familie zijn. Mensen die in het reine zijn met hun eigen kleinheid en beperkingen en daardoor geen nood meer hebben om te oordelen of zelfs niet meer kunnen oordelen. Mensen die weten wat mededogen is en deze beoefenen. De mystieke kant in elk van ons kan worden aangesproken.

In de bevordering van deze mystieke kant schiet de kerk momenteel tekort. Ze heeft er nauwelijks taal voor. Misschien is het daarom dat velen heil zoeken in het boeddhisme. Omdat daarin wel het begrip mededogen en de daarachter liggende eenheidsgedachte centraal staan. Toch heeft ook de christelijke traditie sterke verhalen van mededogen. In het nieuwe testament vinden we het verhaal van de ontmoeting van Jezus met de overspelige vrouw en lezen we wat Jezus aan het kruis over zijn moordenaars zegt: "Vader vergeef het

hen want ze weten niet wat ze doen.” Jezus weet dat mensen anderen leed bezorgen bij gebrek aan bewustzijn.

Ieder van ons kan de weg gaan van groeien in bewustzijn en liefde. Het betekent dat we niet de mens veroordelen, maar wel zijn gedrag. Liefde is de enige basis waardoor daders tot inzicht in zichzelf kunnen komen. Berouw en spijt kunnen niet worden afgedwongen. Het gaat om een diepgaande ervaring waarbij je je eigen ‘ik’ (je gedachten en emoties) opzij kan zetten, je kan inleven in het slachtoffer en als het ware zelf de pijn voelen van wat je hebt aangericht. Je kan je verdedigingspatroon echter pas afleggen wanneer je niet verder wordt aangevallen. Je moet eerst zelf begrip ervaren.

Liefdevol aanwezig zijn bij de slachtoffers en hen alle ruimte geven om hun beleving van de feiten en hoe dit hun verder leven heeft bepaald helemaal te doorleven, liefdevol aanwezig zijn bij de daders, hun onderliggende drijfveren begrijpen en hen ondanks alles respecteren, het is een lange weg zonder de garantie dat je slaagt, maar het is wel een weg die we als mensen mogen en kunnen gaan. Door iedereen, zelfs de meest tegenstrijdige (en vaak strijdende) partijen, in liefde op te nemen, bouwen we aan een menswaardige samenleving.